

Vammaisten asema ja sosiaaliturva

Tansanian uusia puheenaiheita

Sisarjärjestöt TACOSODE ja STKL aikovat nostaa Tansanian yhteiskunnalliseen keskusteluun kaksi suurta teemaa: vammaisten ihmisten aseman sekä uuden sosiaaliturvajärjestelmän tarpeen.

Vammaisten ihmisten asema on tullut usein esiin Sosiaali- ja terveyturvan keskusliiton (STKL) ja Tanzania Council for Social Developmentin (TACOSODE) kaksi vuotta kestäneen yhteishankkeen aikana. Siitä ovat olleet huolissaan erityisesti tansaniaiset kansalaisjärjestöt.

Kehitettävää on vielä paljon rakennus- ja kaupunkisuunnittelun esteettömyydessä aina koulujen wc-tiloista alkaen. Myös viime vuosina tapahtunut palvelujen yksityistäminen on aiheuttanut vaikeuksia.

Dar es Salaamin julkinen paikallisliikenne toteutetaan pakettiauton kokoisilla minibusseilla, joiden omistajia ovat yksityiset yrittäjät. Lain mukaan vammaiset pääsevät bussiin ilmaiseksi, mutta vammaisjärjestöjen mukaan kuljettajat eivät suostu pysähtymään vammaisen kyytiin pyrkijän kohdalla, koska tietävät ettei hänen tarvitse maksaa.

TACOSODE ja STKL järjestävät vammaisten mahdollisuuksia käsittelevän sosiaalipoliittisen seminaarin Dar es Salaamissa toukokuussa. Mukana on vammaisten lisäksi päättäjiä ja kansalais- ja vammaisjärjestöjen edustajia. Myös median huomio aiotaan herättää.

Sukuverkosto alkaa horjua

Perinteinen "afrikkalainen sosiaaliturvajärjestelmä" perustuu laajan sukuverkoston,

jonka jäsenten velvollisuus on huolehtia toinen toisistaan. Esimerkiksi yhteishankkeen melko hyvin ansaitsevat tansaniaiset työntekijät tukevat omien lastensa ohella myös sukulaistensa lasten koulunkäyntiä. Vastaavasti he voivat tarvittaessa pyytää apua sukulaisten laajalta joukolta.

Yhä enemmän on kuitenkin merkkejä siitä, ettei perinteinen järjestelmä enää riitä takaamaan hyvinvointia. Toisen tai molempien vanhempansa menettäneiden aids-orpojen määrä kasvaa edelleen, vaikka uusien tartuntojen määrän kasvu on saatu hidastamaan ja muitakin merkkejä tilanteen paranemisesta on.

Alaikäisiä aids-orpoja arvioidaan olevan noin miljoona, kun koko väestön määrä on noin 38 miljoonaa. Niillä alueilla, joilla orpoja on paljon, aikuiset eivät

useimmiten pysty riittävästi huolehtimaan kaikista sukulaislapsista. Orpojen kanssa työskentelevien järjestöjen mukaan nämä lapset eivät useinkaan saa paljon muuta ruokaa kun järjestöjen tukeman kouluruuan.

Perinteinen järjestelmä myös johtaa siihen, että vanhemmat haluavat mahdollisimman monta lasta, koska lapset ovat vanhuusiän ainoa turva. Korkean väestönkasvun jatkuminen ei kuitenkaan ole pitkällä tähtäyksellä kestävä.

Siksi Tansaniassa ja muissakin Afrikan maissa tarvittaisiin uudenlaista sosiaaliturvaa. Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamista pohditaan syyskuussa Dar es Salaamissa, kun sosiaalialan tutkijat, päättäjät ja järjestöjen edustajat kokoontuvat yhteiseen seminaariin.

Tansanian järjestöt tutustuvat Suomeen

Viime vuonna TACOSODEn ja STKL:n yhteishanke järjesti Tansaniassa paljon julkisuutta saaneen seminaarin kehitysmaiden maapolitiikasta. Lisäksi hankkeessa kartoitettiin Etelä-Tansanian paikallisten järjestöjen tilannetta ja järjestettiin niille koulutusta. Myös TACOSODEn omaa toimintaa on tehostettu mm. kohentamalla verkkoyhteyksiä ja it-osaamista.

Tänä vuonna kartoitetaan ja koulutetaan maan pohjois- ja itäosan järjestöjä. Lisäksi kansalaisjärjestöjen edustajia saapuu Suomeen tutustumaan tšekäläisiin järjestöihin, tutkijoihin ja muihin kehitysyhteistyön ja sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoihin. Yhteistyöhanketta esitellään kesäkuussa Hongkongissa Sosiaalipoliittikan maailmanneuvoston ICSW:n maailmankongressissa yhtenä etelän ja pohjoisen järjestöyhteistyön mallina.

– Tänä vuonna haetaan myös jatkahoitusta vuosiksi 2011–2013. Tänä vuonna päättyvä nykyinen toimintakausi on liian lyhyt juurruttamaan kehitystyön tuloksia Tansanian kokoiseen ja kaltaiseen maahan, kertoo projektipäällikkö Uwe Ottka STKL:sta. ●

Songean kaupungissa Etelä-Tansaniassa on paikallisen järjestön päiväkotia ja koulu aids-orvoille.

Kuva: Uwe Ottka

Ehkäisevään työhön kaivataan kumppanuutta

Oulussa sosiaali- ja terveysyhdistyksillä ja kaupungilla on käytössä runsaasti ehkäisevän työn työskentelytapoja ja -malleja. Niiden yhteensovittaminen olisi tärkeää palveluprosessien toimivuuden ja ihmisten varhaisen tuen kannalta.

Ehkäisevää työtä kehittävän ESKO-hankkeen alkukartoituksen mukaan ehkäisevää työtä tehdään laajasti, mutta sen ei koeta riittävän. Oululaiset yhdistykset ja Oulun kaupunki kohdentaisivat sitä nykyistä enemmän eri-ikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville. Erityisen tarpeellisenä nähdään mielenterveys- ja päihdeongelmien ehkäisy. Lisäksi kaupunki panostaisi vahvemmin ikäihmisiin.

Kaupunki tuottaa palvelunsa tilaaja-tuottajamallilla. Ehkäisevän työn näkökulmasta malli ei ole täysin ongelmaton. Tuottajaorganisaation arvioiden mukaan pulmat liittyvät ehkäisevän työn tuotteistamiseen, hinnoitteluun, vaikuttavuuden mittaamiseen, heikkoon resursointiin ja sopimusmenettelyjen jäykkyyteen. Ehkäisevän työn onnistumisessa keskeisenä pidetään tilaajan ymmärrystä väestön tarpeista ja ehkäisevän työn merkityksestä.

Yhdistykset kokevat haasteena vaikeassa elämäntilanteessa olevien ihmisten aktiivisuuden ja ohjaamisen riittävän varhain tarvittaviin palveluihin ja toimintoihin. Lisäksi ehkäisevän työn onnistumisen kannalta yhdistyksillä on tarve vahvistaa rahoituspohjaa ja kehittää toimintaansa vastaamaan paremmin ihmisten moninaisiin tarpeisiin.

Ehkäisevä työ laajaa mutta pirstoutunutta

Ehkäisevälle työlle ei ole yhtenäistä määritelmää. Sen sisältö ja toimintamallit hahmottuvat eri toimijoille eri tavalla.

Paikallisyhdistysten toiminta nähdään kokonaisuudessaan ehkäisevänä toimintana. Jokaisella yhdistyksellä on jonkinlaista ehkäisevää toimintaa. Yleisimpiä ovat ystävä- ja tukihenkilötoiminta, vertaisryhmät, muut ryhmät ja kerhot, neu-

vonta, ohjaus ja valistustyö. Toimintaan ohjautuu usein vaikeassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä ja heidän läheisiään.

Oulun kaupungin ehkäisevä työ kohdistuu suurelta osin palvelujen käyttäjille ja ehkäisevä työ määrittyy usein työtavaksi tai -otteeksi. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajaorganisaation mukaan keskeisiä ehkäisevän työn muotoja ovat eri toimijoiden välinen yhteistyö sekä palvelu- ja hoitosuunnitelmat ongelmien paikantamisessa ja ehkäisemisessä.

Yhteistyöstä hyötyä kaikille

Yhdistykset ja kaupunki tekevät paljon yhteistyötä, mutta se näyttää kuitenkin melko hajanaiselta. Yhteistyön kehittämistä toivovat molemmat. Toiveena on saada tietoa eri toimijoiden tarjoamista ehkäisevän työn muodoista. Yhdistysten ja kaupungin välille toivotaan koordinoitua keskusteluyhteyttä yhteisten tavoitteiden, toiminnan painopisteiden ja toimintatapojen löytämiseksi.

Yhdistysten keskinäiselle yhteistyölle koetaan yhtä lailla tarvetta synergiaetujen saavuttamiseksi yhteisten tapahtumien, toimintojen ja hankekumppanuuksien kautta. Yhteistyöllä toivotaan tavoitettavan paremmin tuen tarpeessa olevia ihmisiä.

Keskeistä olisi sovittava yhteen yhdistysten ja kaupungin eri toimintatavat ehkäisevän työn kokonaisuuteen. Yhteisellä toimintamallilla voidaan tavoittaa paremmin avun tarpeessa olevat ja turvata heille oikea-aikainen tuki. Yhteistyön tiivistäminen on perusteltua ajatellen myös yhdistysten ja kaupungin niukkenavia resursseja. ●

Anne Perälähti

Kirjoittaja on Sosiaali- ja terveyturvan keskusliiton (STKL) tutkija.